

TOPLUM KALKINMASI: BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARINDA BİLGİ HİZMETLERİ

COMMUNITY DEVELOPMENT: INFORMATION SERVICES IN REGIONAL DEVELOPMENT AGENCIES

Özlem ŞENYURT

Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü,
ozlemsenyurt@atauni.edu.tr

Makale Bilgisi

Türü: Araştırma makalesi
Gönderildiği tarih: 19 Ekim 2024
Kabul edildiği tarih: 2 Mart 2025
Yayınlanma tarihi: 25 Haziran 2025

Article Info

Type: Research article
Date submitted: 19 October 2024
Date accepted: 2 March 2025
Date published: 25 June 2025

Anahtar Sözcükler

Toplum Kalkınması; Sosyal Sermaye;
Kütüphaneler; Bilgi Hizmetleri;
Kalkınma Ajansları

Keywords

Community Development; Social
Capital; Libraries; Information
Services; Development Agencies

DOI

10.33171/dtcjournal.2025.65.1.27

Öz

Bölgesel kalkınmanın sağlanmasında ekonomik sermaye kadar beşerî ve sosyal sermayenin oluşması yeni ekonomik düzende üretkenliği artırmak için önemli bir unsurdur. Toplulukların kalkınması, bölgesel kalkınma hedeflerinin gerçekleşmesi ve sosyal sermayenin oluşması ise bilgi hizmetlerinin yeterliğiyle mümkündür. Yerel toplulukların özellikle az gelişmiş bölgelerdeki toplulukların güçlenmesi, yerelin potansiyelinin ortaya çıkarılması ve kaynakların etkin kullanılmasını amaçlayan kalkınma ajansları bulundukları bölgede çok çeşitli faaliyetler yürütmektedir. Bu çalışma, toplum kalkınmasının sağlanmasında bölge temel aktörleri ile iş birliği yapan kalkınma ajanslarının, yerel topluluğun gelişimi, yenilik ve bilgi üretiminin teşviki sürecinde verdiği bilgi hizmetlerinin varlığını tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda alan literatürü değerlendirilmiş olup, Serhat Kalkınma Ajansı (SERKA) proje ve faaliyetleri ve kalkınma kütüphanesi kaynakları doküman analizi yöntemiyle belirli bir amaç dâhilinde incelenmiştir. Sonuç olarak bilgiye erişimin kalkınmanın sağlanmasında beşerî ve sosyal sermayenin oluşumuna katkısı literatürle desteklenmiştir. Bilgi merkezleri bu kaynağın oluşmasında bilgi ağının kurulması, kolektif bilincin oluşturulup, bilgi paylaşımının gerçekleştirilmesi için iş birliği yapılması gereken temel kurumlardır. SERKA tarafından gerçekleştirilen araştırma faaliyetleri neticesinde bölgeye ilişkin pek çok veri ve bilgi üretildiği anlaşılmıştır. İncelenen faaliyet raporları ve projeler SERKA bünyesinde yürütülen bilgi hizmetlerinin yerel topluluğa daha fazla ulaşması için bilgi profesyonelleri ile çalışmaları ve beşerî sermayenin oluşmasında yerel bilgi merkezleri olan halk kütüphaneleriyle daha fazla iş birliği yapmaları önerilmiştir.

Abstract

The formation of human and social capital, as well as economic capital, is an important element in ensuring regional development in order to increase productivity in the new economic system. The development of communities, the realization of regional development goals and the formation of social capital are possible with the adequacy of information services. Development agencies, which aim to unlocking local potential and utilize resources effectively by empowering local communities, especially in underdeveloped regions, carry out a wide range of activities in their regions. This study aims to determine the existence of information services provided by development agencies, which cooperate with the main actors of the region in ensuring community development, in the process of promoting local community development, innovation and knowledge production. In this context, the literature in the field has been evaluated and Serhat Development Agency (SERKA) projects and activities and development library resources have been examined within a specific purpose by document analysis method. As a result, the contribution of access to information to the formation of human and social capital in ensuring development is supported by the literature. Information centers are the main institutions that need to cooperate in order to establish an information network in the formation of this resource, to create collective consciousness and to share information. As a result of the research activities carried out by SERKA, it has been understood that a lot of data and information on the region has been produced. The activity reports and projects examined suggested that SERKA should work with information professionals in order for the information services carried out within SERKA to reach the local community more and cooperate more with public libraries, which are local information centers, in the formation of human capital.

Giriş

Çağımızın temel sermayesi olarak görülen bilgi, insan hayatında yaşam koşullarını iyileştirme ve bir ülkenin sosyal, politik, eğitimsel ve ekonomik kalkınmasına kaynak oluşturur (Kamba, 2009, s. 1). Kalkınma, bilginin uygulanması yoluyla ekonomik ve toplumsal gelişme ve değişmeyi ifade ederken; toplum kalkınması, bu iyileşmeye yerel düzeyde odaklanan etkinlikleri kapsar (Ayhan, 1993, s. 485, 487). Toplum kalkınması temelde az gelişmiş ya da geri kalmış toplulukların güçlenerek kendi yaşamlarına ve sorunlarına çözüm üretmelerini destekler. Ekonomik, toplumsal, kültürel ve eğitsel alanlarda koşulların iyi değerlendirilmesi topluluğun bu anlamda hem bilinçlenmesine katkı sağlar hem de ulusal ölçekte dengesizlikleri gidermeye yardımcı olur.

Bölgesel farklılıkların giderilmesi ve dengeli bir büyümenin sağlanmasında Kalkınma Ajansları önemli roller üstlenmektedir. “Kalkınma Ajanslarının asıl görevi kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında iş birliğini destekleyerek yerel potansiyelin açığa çıkmasını sağlamaktır” (Güney Marmara Kalkınma Ajansı [GMKA], 2023). Bunun için gerekli mali ve teknik desteğin yanında, sahaya inerek yapılan çalışmalar neticesinde bölgeye ilişkin ürettiği veri ve bilgilerle bölgenin veri ve bilgi deposudur. Türkiye genelinde 26 adet kalkınma ajansı bulunmaktadır ve her ajans kendi bölgesinde üretilen projeleri desteklemektedir.

Kalkınmanın sağlanması için yürütülen proje, plan ve ajans faaliyetlerini incelemek, özellikle az gelişmiş bölgelerde yapılanları anlamak için önemlidir. Kalkınma çok yönlü değişim ve gelişim sürecini ifade ettiğinden farklı amaç ve biçimlerle ilerleyebilir. Gelişim için üç ana unsur şu şekilde tanımlanmıştır (Oakley ve Gerforth, 1985, ss. 1-2):

- Ekonomik gelişme; gelir düzeyini artırmaya yönelik yeni fikirlerin sosyal sisteme dahil edilmesi. Toplumun ekonomik üretkenliğinin artırılması.
- Sosyal gelişme; teknolojik gelişmelerin etkisiyle sosyal organizasyonların yeniden yapılanması (sağlık, eğitim gibi alanlarda).
- İnsanın gelişimi; geleceğe yönelik planlar yaparak, seçimleri yönünde potansiyelini ilerletmesi. Kişinin bilgi, beceri ve yetenekleri kullanarak bireysel ve toplumsal gelişime katkı sağlaması.

Kalkınmanın üç temel unsuru gelişme ile açıklanırken bireyin güçlendirilmesi kalkınma için temel unsurlar arasında yerini almaktadır. Bireyin güçlenmesi ise, çağın koşullarına uygun bilgi ve beceri ile donanması ve bunu hayat boyu sürdürmesi ile mümkündür. Bunun için gereksinim duyduğu bilgiye erişmesi sağlanmalıdır. Bu noktada verilen bilgi hizmetlerinin önemi ön plana çıkmaktadır, Edwards (2018) az gelişmiş

bölgelerdeki yerel toplulukların kendilerini ve çevrelerini değiştirmeleri için gerekli her türlü bilgiye erişebilmenin kalkınmanın sürdürülebilirliği için gerekli olduğunu ifade etmektedir. Bu çalışmada, toplum kalkınmasının sağlanmasında yerel toplulukların güçlendirilmesi için bölgesel kalkınma ajanslarının verdiği bilgi hizmetlerini ve bölge bilgi merkezleriyle olan ilişkisi araştırılmaktadır.

Toplum Kalkınması ve Kütüphaneler

Kütüphaneler, kurum, kişi ve yerel topluluklara kalkınma için gerekli çok çeşitli bilgileri ve verileri sağlayacak kaynaklara sahiptir. Bunlar, “Kullanıcıların eğitim, bilgi ve kişisel gelişim konularındaki gereksinimlerini karşılamak amacıyla” bir araya getirilmiş..” kaynaklardır (Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği, 2012, m4/d). Bu kaynaklar çok çeşitli konularda olmakla beraber bazen kullanıcı gereksinimlerini karşılayamayabilir. Bu durumda kütüphaneler, “Kullanıcılar tarafından aranan, ancak kütüphanede bulunmayan materyali sağlar ya da kullanıcıları bu materyalin bulunduğu kütüphanelere yönlendirir.” (Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği, 2012, m.7/c).

Topluluklara, kurumlara ve bireylere kalkınma için gerekli bilgi ve verileri sağlayan kütüphane gibi kurumlar bilgi hizmetleri aracılığıyla bireylerin gereksinim duyduğu bilgilere erişmelerini ve anlamalarını sağlamak için gerekli bilgi becerilerini edinmeleri için de eğitimler sunar. Kütüphaneler, ayrıca, bölge sorunlarına odaklanarak, ortak fikirlerin ve çözümlerin tüm paydaşlarla paylaşılabilmesi için iletişim ağı geliştirebilir ve karar verme süreçleri için toplum katılımını sağlayarak bir platform oluşturulabilir. Kullanıcıların sunulan bilgi ve hizmetlerden üst düzeyde faydalanmaları için eğitimler düzenleyebilir (Bilgiye Erişim ve Kalkınma, 2014, ss. 400-401).

Yerele odaklanan ve bu konuda öngörülü olması beklenen kurumlar olarak özellikle halk kütüphaneleri yerel toplulukların gelişmesinde her anlamda hizmetler (ekonomik, sosyal, kültürel, dilsel vb.) tasarlarlarken, yerel topluluklara da (yerel işletme, dernek vb.) bilgi hizmetleri sağlamalıdır. Halk kütüphanesinin bu noktada sürdürülebilir toplumların inşasına katkıda bulunabileceği görevleri şunlardır (IFLA-UNESCO, 2022, ss. 389-390):

- Bilgiye sansürsüz erişim sağlamak, örgün ve yaygın eğitimi ve yaşam boyu öğrenmeyi desteklemek,
- Kişisel gelişim için yaratıcılığı, merak ve empatiyi geliştirmek için fırsatlar sağlamak,
- Erken yaşlardan başlayarak çocukların okuma alışkanlığını oluşturmak ve gelişimine katkı sağlamak,

- Temel okuryazarlık becerilerinin gelişmesi ve yeni okuryazarlık becerilerini edinilmesi için zemin hazırlamak,
- Topluluklara yüz yüze ve uzaktan bilgiye erişim hizmetleri sağlamak,
- Toplulukların kendilerini ilgilendiren her türlü bilgiye ve fırsatlara erişmelerini sağlamak,
- Toplulukları ilgilendiren (sağlık bilgisi gibi) bilimsel araştırma sonuçlarına erişimlerini sağlamak,
- Tüm yerel topluluk ve gruplara (işletmelere, derneklere) bilgi hizmetleri sağlamak,
- Yerel kültürel mirasın (sözlü gelenek dahil) korunması ve paylaşılmasında görev almak,
- Yerel topluluğun bütünleşmesini ve hoş görü ortamının oluşmasını desteklemek,
- Bilginin iletimi ve üretimi noktasında yenilikleri teşvik etmek.

Yerel ve ulusal kalkınma planlarına “kütüphanelerin ve bilgiye erişimin dahil edilmesi” IFLA’nın *2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi* belgesinde yer almıştır. Belge, kalkınmada kütüphanelerin rolünü vurgularken, ekonomik, çevresel ve sosyal kalkınma alanlarında Kapsayıcı Kalkınma Hedefini içeren bir çerçeve çizmektedir. Ayrıca, bilgiye erişimin kalkınmaya yönelik yürütülecek her türlü faaliyet alanlarını destekleyebileceği de ifade edilmiştir. Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin başarıya ulaşmasında kütüphanelerin sağladığı katkılara şu örnekler verilmiştir (Kütüphaneler ve BM 2030 Gündemi, 2016, s. 333):

- Küçük ölçekli gıda üreticilerinin gelirinin arttırılması (Hedef 2): Romanya'daki Biblionet programı kapsamında eğitilen halk kütüphanesi çalışanları yerel yönetimlerle birlikte çalışarak 100,000 çiftçinin BİT¹ hizmetlerini kullanarak tarımsal destek fonlarına başvuru yapmalarına yardımcı olmuş; çalışma 2011-2012'de 187 Milyon Amerikan Doları desteğin bu yerel topluluklara ulaşması ile sonuçlanmıştır.
- Yaşam boyu öğrenme fırsatlarının tanıtılması (Hedef 4): Botswana'da halk kütüphaneleri hükümetin 2016 Ulusal Vizyonu hedeflerini desteklemek yönünde çok büyük adımlar attı. Bu vizyon, BİT'ne erişimi, kütüphane kullanıcılarının bilgisayar becerilerinin iyileştirilmesi ve kullanıcıların iş

¹ BİT (Bilgi İletişim Teknolojileri)

dünyasında, eğitimde ve istihdam anlamında başarılı olmalarını desteklemeyi içeriyordu.

- Kadınların ve kız çocukların güçlendirilmesi (Hedef 5): Uganda Milli Kütüphanesi özellikle kadın çiftçiler için tasarlanmış BİT eğitimleri sunarak, bu kadınların hava tahmin raporları ve hasat fiyatları gibi bilgilere erişmelerini sağlamış, kendi yerel dillerinde çevrimiçi pazarlar kurmalarını desteklemiştir.
- Üretken istihdam ve iş güvencesi sağlanması (Hedef 8): Bir yıl içerisinde Avrupa Birliği'nde 4,1 milyon yetişkin istihdam faaliyetleri için halk kütüphanelerindeki bilgisayarları kullandı: 1,5 milyon kişi iş başvurusu yaptı, çeyrek milyondan fazlası da bu şekilde iş buldu.

Kalkınmanın sağlanmasında bölgesel farklılıkları gidermek adına yapılan plan ve projeler yerel toplulukların güçlenerek kendi kaderlerine yön vermelerini sağlamaktadır. Ancak sürecin başarıya ulaşabilmesi için bilgi hizmetlerinin ve kütüphanelerin destekleyici rolü sürdürülebilirlik için gereklidir.

Önceki Çalışmalar

Kırsal kalkınma çabasında bilgi merkezleri aracılığıyla verilen bilgi hizmetleri çocuk, genç ve yetişkinlere katkıda bulunabileceğinden, toplum kalkınmasında ve topluluğun güçlendirilmesinde kütüphanelerle ilgili çalışmalar öneriler geliştirmek açısından önemli görülmektedir (Abu, Grace ve Carroll, 2011). Toplum kalkınmasının sağlanmasında özellikle geri kalmış bölgelerde yerel toplulukların güçlendirilmesi halk kütüphanelerinin uygulayacağı programlar aracılığıyla gelişmeye katkı sağlayacağı düşüncesi araştırmaları kütüphaneler ve topluluklar arasındaki ilişkiyi güçlendirmeye odaklanmıştır. Bu nedenle literatürde, yerel toplulukları güçlendirmeye ve geliştirmeye yönelik olarak eylemler, programlar, hizmetler, yerel ortaklıkların geliştirilmesi ve topluluğun katılımını artıracak önerilerde bulunan (Abu, 2014); bu önerilerin geliştirilmesinde özellikle bu toplulukların bilgi gereksinimlerinin tespitini yapan (Dent, 2006; Idiegbeyan-Ose ve diğerleri, 2015) ve kütüphane hizmetlerinin yerel ekonomik kalkınmaya ve bilgiye erişimin yerel topluluğun yaşam koşullarının iyileştirilmesine etkisinden bahseden (Dent, 2007) çalışmaları görmektediriz.

Ülkemizde konunun önemi alanda daha çok ulusal kalkınma planları çerçevesinde yapılan değerlendirmelerle ortaya konmaktadır. Planlı kalkınma döneminde kütüphane hizmetlerini yasal açıdan değerlendiren Çapar (1981), kalkınmanın gerçekleşmesi için kütüphane hizmetlerinin planlı bir hale getirilmesi gerektiğini ancak bunun dolaylı yasalarla sağlandığını, beş yıllık kalkınma planlarında kütüphanelerin tam olarak yer

almadığını, yasa ve yönetmelikler düzeyinde herhangi bir ilkenin bulunmadığını ifade etmiştir. Özdemirci (1987) ise, beş yıllık kalkınma planlarında halk kütüphanelerinin nasıl yer aldığını toplum kalkınması açısından değerlendirmiş, halk kütüphanelerinin sunduğu hizmetlerle, kültürel, sosyal ve ekonomik kalkınmaya olan katkısına dikkat çekmiştir. Birinci beş yıllık kalkınma planlarında eğitim harcamaları içerisinde kendine yer bulan halk kütüphaneleri, köylerde kurulacak halk kitaplıkları aracılığıyla toplum kalkınması çalışmalarına katkı sağlayacağı belirtilmiştir. İkinci beş yıllık kalkınma planlarında ise, kütüphaneler kültür faaliyetleri başlığı altında yer bulmuş ve halk eğitim merkezlerini koordine ederek evlere bilgi kaynaklarının iletiminin sağlanması ve gezici kütüphane faaliyetlerinin artırılması konularıyla yer almıştır. Üçüncü kalkınma planlarında bina açısından yer alırken, dördüncü kalkınma planında hem bina hem de hizmet açısından, beşinci kalkınma planlarında okuyucu isteğine göre ülke genelinde nicelik ve nitelik olarak iyileştirilmesinden bahsedilmektedir. Genel değerlendirilme neticesinde ise, dengeli ve yeterli bir planlamanın olmadığı sonucuna varılmıştır. Ersoy ve Yılmaz (2009) yaşam boyu öğrenme kavramı temelinde değerlendirdiği kalkınma planlarında, sekizinci kalkınma planına kadar bu kavramın “halk eğitimi, yetişkin eğitimi, yaygın eğitim veya okul dışı gençliğin eğitilmesi konularına önem verilmesi ya da bu fırsatların geliştirilmesi gerektiği...” şeklinde yer aldığını ifade etmiştir. Sekizinci ve dokuzuncu kalkınma planında ise, yaşam boyu öğrenme kavramının doğrudan yer aldığı gözlenmiştir. Halk kütüphanelerinin yaşam boyu öğrenmede önemli kurumlar olması nedeniyle araştırmada ayrıca kütüphane ve kütüphanecilerin bilgi, görüş ve faaliyetlerine yönelik bir anket uygulanmıştır. Sonuç olarak halk kütüphaneleri ve kütüphanecilerinin sürece ilişkin yeterli düzeyde farkındalığa sahip olmadıkları ve etkinliklerin de bu anlamda yetersiz kaldığı sonucuna varılmıştır. Topkaraoglu (2021), Birleşmiş Milletlerin 2030 sürdürülebilir kalkınma hedeflerini ülkemizdeki halk kütüphanelerinin faaliyetleri üzerinden değerlendirmiştir. Kalkınma için gerekli unsurlardan biri olan bilgi, halk kütüphanelerinin toplum temelli bir kalkınmada önemini ortaya koymaktadır. Bu nedenle araştırmada sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ilişkin halk kütüphaneleri faaliyetlerini tespit etmek amaçlanmıştır. Sonuç olarak kütüphanelerin bu hedeflere yönelik olarak çok farkında olmasalar da faaliyetler yürüttükleri, doğal destekçi olarak halk kütüphanelerinin bu politikaların bir parçası olması gerektiği ifade edilmiştir. Azazi (2022) ekonomik büyüme ve gelişmeye kütüphanelerin etkisini, TR2 (Çanakkale, Balıkesir, Tekirdağ, Edirne, Kırklareli) ve TRC (Gaziantep, Kilis, Adıyaman, Şanlıurfa, Diyarbakır, Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) bölgelerinin 2015-2020 yıllarına ait halk kütüphaneleri kullanıcı sayıları, kayıtlı üye, ödünç materyal, kütüphane sayıları ve kitap sayıları ve kişi başı gelir, ihracat rakamları ve okuma yazma bilmeyen işsiz sayıları üzerinden panel veri analizini kullanılarak değerlendirmiştir.

Sonuç olarak kütüphane verilerinin ekonomik gelişme üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğu ortaya konmuştur.

Yapılan çalışmalarda, bilgi hizmetlerinin kalkınmaya olan etkisi daha çok ulusal kalkınma planları düzeyinde değerlendirilmiş ve kütüphanelerin bu noktada ekonomik büyümeye olan etkisine odaklanılmıştır. Bu çalışma ile toplum kalkınmasına destek olan başta bölgesel kalkınma ajanslarının bilgi hizmetleri ve buna yönelik faaliyetleri, gerçekleştirilen projeleri, iş birliği noktasında yapılan çalışma sonuçlarından yola çıkarak elde edilen bulguların iki yerel aktörün iş birliğine, bilgi hizmetlerine ve kütüphanelere önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Toplum Kalkınması ve Bilgi Hizmetleri

Bilgiye dayalı ekonomilerde toplum kalkınmasının sağlanmasında bilgi hizmetlerinin önemini şu unsurlarla açıklayabiliriz.

Bölgesel gelişmişlik hedeflerinin gerçekleşmesi

Bölgesel gelişmişlik hedefleri geleneksel olarak öncelikle ekonomik büyümeye odaklansa da küreselleşme ile beraber sonuçların ekonomik yardımlara rağmen istenilen düzeyde olmadığı görülmüştür. Bölgeye yapılan ekonomik yardımların ve yatırımların istenilen “nitelik ve derinliği” yaratamaması yani beklenen gelişmişlik hedeflerinin gerçekleşmemesi, temelde küresel dünyadaki yeni üretim ilişkileri ve rekabet edebilmenin temelini artık “yenilik” olgusunun oluşturmaktadır. Bilgi ekonomisi dünya çapında özellikle 1980 sonrası rekabet edebilmenin temel belirleyeni olmuştur. Bu ekonomilerde rekabet edebilirlik, bilginin uygulanması yoluyla yeni mal ve hizmetlerin üretilmesiyle mümkündür. Dolayısıyla bölgesel kalkınmada yeni bir anlayışın gelişmesine neden olmuş ve beraberinde yeni kavramları devreye sokmuştur. Bu kavramlar arasında “...insan sermayesi, sosyal sermaye, yerel iş kültürü, bilgi transfer ağları, üretim faktörleri ve sisteminin kalitesi, bölgesel deneyimlerden öğrenme ve yenilikler” yer almaktadır (Kumral, 2006, s. 280).

Rekabet edebilirlik

Hem ulusal hem de bölgesel rekabet edebilirliğe etki eden faktörlerin oluşturduğu göstergeler arasında temelde, altyapı ve erişilebilirlik (teknolojik altyapı, bilgi altyapısı, mekân kalitesi); insan kaynakları (demografik eğilimler, yüksek nitelikli işgücü); üretken çevre (girişimcilik kültürü, sektörel yoğunlaşmalar, uluslararasılaşma, yenilik) yer almaktadır. Bilginin üretilmesi, kullanımı ve kapasitesinin geliştirilmesi için göstergeler ise, bölgenin yeni fikirler üretmedeki kapasitesi; yeni fikirlerin ticari değer yaratmadaki kapasitesi; patentler gibi bilgiye dayalı mal ve hizmetlerin yaratılması bulunmaktadır (Gardiner, 2003, s. 5-6).

Sosyal sermaye

Bölgesel rekabet edilebilirlik için yeni göstergeler ekonomik sermayenin yanı sıra sosyal sermayenin de önemini göstermektedir. Sosyal sermaye bilgiye dayalı ekonomilerde resmi ya da gayri remi ağlarla bilgi akışının sağlanması yoluyla topluluk sorunlarını çözmek için önemli görülmektedir. Sosyal sermayenin özellikleri arasında, gruplar arası iş birliği, kolektif öğrenme sürecinin geliştirilmesi, bilgiyi üretme, yayma ve aktarmanın rekabet ve yenilik için kilit bir unsur olması görülmektedir. Bu durum az gelişmiş bölgeler için bilim ve bilgi anlayışına yeterince sahip olmayan ancak ekonomik, sosyal ve teknolojik değişme içinde karşılaşılması zorunlu bir durumdur (Landabaso, 2005, s. 211; Social Capital and Social Wellbeing, 2002, s. 1-2).

İş birliği

Günümüzde bilgi ürün ve hizmetlerin kıyasıya yarıştığı bilgi pazarında, kurumlar arası iş birliğine çok daha fazla gereksinim duyulmaktadır. Ekonomik ve sosyal refahın sağlanmasında bilgi, eğitim ve araştırmaya yapılan yatırım kadar, öğrenme ve fikir üretiminin yerel toplulukla beraber sanayinin, araştırma ajanslarının veya akademik kurumların iş birliği yapmasına bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Yeni fikirlerin üretimi, fikir ve deneyimlerin paylaşılabilmesi fiziksel veya sanal öğrenme ortamlarına gereksinim duymaktadır. Bu durum yenilik ve rekabet edilebilirlik için hem bilgi hizmetlerinin hem de bilgi merkezlerinin rolünün yeni bir bakış açısı kazanmasını sağlamıştır. Bilgiye erişimin, yeni hizmet ve ürünlerin ortaya çıkmasında araştırma yapmayı ve ticari etkileşimi desteklediği anlaşılmıştır. Yeni ürün, hizmet ve fikirler entelektüel ve sosyal sermayeyi dönüştüren bir süreçtir ve ekonomik büyümeyi destekler (Bryson, 2013, ss. 336-337). Kütüphaneler sosyal sermayeye bilgiyi sağlama, bilgiye erişme, yaşam boyu öğrenme, eğitim ve sosyal ağların genişletilmesi için katkı sunar (Abu ve diğerleri, 2011, s. 64).

Bilgiye erişim, kalkınmada yenilik ve bilginin üretim süreçlerine uygulanması yoluyla rekabet edilebilirliği sağlaması, hedef alınan sosyal grupların edindikleri bilgiyi eyleme dönüştürme ve gelişim sürecinin devamlılığı için gereklidir. Bu ilişki ve iş birliği ağının oluşturulmasında bilgi merkezleri ve bilgi hizmetleri önem kazanmaktadır.

Toplum Kalkınması ve Kalkınma Ajansları

Toplum kalkınmasının temel niteliklerini Miser (1993) “bir yenileşme sürecidir; halkın gönüllü katılımı ve devlet desteği vardır; ulusal kalkınma çabaları ile uyum içerisinde, eğitsel ve örgütsel bir girişimdir ve birçok konuya yönelen sürekli bir uğraştır” olarak belirlemiştir (Miser, 1993, s. 511). Toplum kalkınmasının gerçekleşmesinde iki temel bileşenden söz edilmektedir. Bunlardan ilki, yaşamın dönüştürülmesine ilişkin mevcut

potansiyelin ortaya çıkarılması, ikincisi ise, ekonomik ve sosyal gelişimi sağlayacak araçlar ve teknikler için gerekli sermayedir (Birleşmiş Milletler, 1955, s. 9). Bu noktada potansiyelin ortaya çıkarılmasında toplum kalkınmasına yönelik yapılan çalışmalar altı aşamadan oluşmaktadır: araştırma, eğitim, yerel düzeyde program yapma, yerel düzeyde örgütlenme, uygulama ve değerlendirmedir. Tüm aşamalar birbirinden kopuk olmamakla birlikte her adım birbiriyle ilişkilidir (Geray, 1972, ss. 3-4, 9).

Toplumun gelişimini sağlayacak ortam ve şartları yaratmak olarak tanımlayacağımız bu süreçte Kalkınma Ajansları, ülke kaynaklarının ekonomik ve toplumsal kalkınmada dengeli olarak dağılımın sağlanması, gelişmişlik düzeyinin tüm bölgelerde eşit olması amacıyla ekonomik ve sosyal tüm sektörlerle iş birliği yaparak, mali ve teknik destek sağlamaktadır. Bölgesel hedeflere ulaşmada ayrıca, yerel düzeyde uyum ve kamu politikalarının geliştirilmesi önemli görülen unsurlardır (Kalkınma Ajansları, 2024a; Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, 2022).

Cumhuriyetten günümüze bölgesel kalkınma planları yapılmakta olup gereksinimler doğrultusunda “ülke genelinde gelişmiş bölgeler, kalkınmada öncelikli bölgeler ve normal bölgeler olmak üzere üç ayrı bölge grubu” belirlenmiştir. Doğu ve güneydoğu bölgelerimiz bu noktada kalkınmada öncelikli bölgeler olarak görülmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında altyapı yatırımları ve sanayi tesislerinin yaygınlaştırılarak nüfusun ülkeye dengeli dağılımı hedeflenmiştir. 1960’lı yıllarda daha kurumsallaşarak Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) kurulmuştur (Kalkınma Ajansları, 2024a). Her dönem ulusal ve yerel ölçekte ihtiyaçlar ve problemler dâhilinde planlamalar yapılarak çeşitli projeler desteklenmiştir. Bölgesel ölçekçe kalkınma ajanslarının yasal zemine kavuşması 2006 yılında 5449 sayılı *Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun* ile olmuştur.

Avrupa Birliği istatistiki sınıflandırma birimine göre “Türkiye; 12 Düzey 1 Bölgesi ve 26 Düzey 2 Bölgesine ayrılmıştır ve 5449 sayılı Kanun gereğince Kalkınma Ajansları Düzey 2 Bölgeleri esas alınarak kurulmuştur. Türkiye genelinde her biri Düzey 2 Bölgelerinde kurulan 26 adet Kalkınma Ajansı mevcuttur” (Serhat Kalkınma Ajansı [SERKA], t.y., s. 3). Türkiye’de bulunan 26 kalkınma ajansı Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Türkiye Kalkınma Ajansları

Düzy-2 Bölgesi	Kalkınma Ajansı	Kısaltma	Kapsadığı İller	Merkez İl
TR31	İzmir Kalkınma Ajansı	İZKA	İzmir	İZMİR
TR62	Çukurova Kalkınma Ajansı	ÇKA	Mersin, Adana	ADANA
TR10	İstanbul Kalkınma Ajansı	İSTKA	İstanbul	İSTANBUL
TR52	Mevlana Kalkınma Ajansı	MEVKA	Konya, Karaman	KONYA
TR83	Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı	OKA	Amasya, Çorum, Samsun, Tokat	SAMSUN
TRA1	Kuzeydoğu Anadolu Kalkınma Ajansı	KUDAKA	Bayburt, Erzincan, Erzurum	ERZURUM
TRB2	Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı	DAKA	Bitlis, Hakkâri, Muş, Van	VAN
TRC1	İpekyolu Kalkınma Ajansı	İKA	Adıyaman, Gaziantep, Kilis	GAZİANTEP
TRC2	Karacadağ Kalkınma Ajansı	KARACADAĞ	Diyarbakır, Şanlıurfa	DİYARBAKIR
TRC3	Dicle Kalkınma Ajansı	DİKA	Batman, Mardin, Şırnak, Siirt	MARDİN
TR21	Trakya Kalkınma Ajansı	TRAKYAKA	Edirne, Kırklareli, Tekirdağ	TEKİRDAĞ
TR22	Güney Marmara Kalkınma Ajansı	GMKA	Balıkesir, Çanakkale	BALIKESİR
TR32	Güney Ege Kalkınma Ajansı	GEKA	Aydın, Denizli, Muğla	DENİZLİ
TR33	Zafer Kalkınma Ajansı	ZEKA	Afyonkarahisar, Kütahya, Manisa, Uşak	KÜTAHYA
TR41	Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı	BEBKA	Bilecik, Bursa, Eskişehir	BURSA
TR42	Doğu Marmara Kalkınma Ajansı	MARKA	Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya, Yalova	KOCAELİ
TR51	Ankara Kalkınma Ajansı	ANKARAKA	Ankara	ANKARA
TR61	Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı	BAKA	Antalya, Burdur, Isparta	ISPARTA
TR63	Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı	DOĞAKA	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	HATAY
TR71	Ahiler Kalkınma Ajansı	AHIKA	Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir, Niğde	NEVŞEHİR
TR72	Orta Anadolu Kalkınma Ajansı	ORAN	Kayseri, Sivas, Yozgat	KAYSERİ
TR81	Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı	BAKKA	Bartın, Karabük, Zonguldak	ZONGULDAK
TR82	Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı	KUZKA	Çankırı, Kastamonu, Sinop	KASTAMONU
TR90	Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı	DOKA	Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Trabzon	TRABZON
TRA2	Serhat Kalkınma Ajansı	SERKA	Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars	KARS
TRB1	Fırat Kalkınma Ajansı	FKA	Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli	MALATYA

(Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, 2011, s. 13)

Kalkınma ajanslarının görev ve yetkileri 5449 sayılı kanunda şu şekilde belirlemiştir:

Bölgesel kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilmesi için, yerel yönetim (m.5/a), kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları (m.5/e) ile iş birliğini desteklemek; yürütülen plan ve programlara ilişkin her türlü faaliyetleri ve girişimcileri desteklemek (m.5/b/c); bölge potansiyelini ortaya çıkaracak araştırma faaliyetlerini desteklemek (m.5/g/j); diğer kurum ve kuruluşlar tarafından yürütülen plan ve programları takip etmek (m.5/d); gerçekleştirilen programlara ve projelere ilişkin yerel, ulusal ve uluslararası tanıtım faaliyetlerini yürütmek (m.5/h/k); yatırımcıların mevzuat dâhilinde iş ve işlemlerine yönelik izin ve ruhsat işlerini takip ve koordine etmek (m.5/i); ajans ile ilgili her türlü konu ve faaliyeti web sayfası aracılığıyla duyurmak (m.5/l) (Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, 2006). Bu amaçlardan yola çıkarak Kalkınma Ajansları ile hem ulusal hem uluslararası ölçekte sermayenin ve iş birliğinin oluşturulması ve toplumda karşılık bulmasının önemli görüldüğünü ifade edebiliriz (Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, 2006).

Kalkınma Ajanslarının Politika Alanları

Kalkınma ajansları politika alanları içerisinde ekonomik kalkınma, sosyal kalkınma, altyapı, yatırım ortamı ve kalkınma için iş birlikleri yer almaktadır. Bu temel politika alanlarının çok çeşitli ve kapsayıcı konu alanlarına yer verdiği görülmektedir. Kalkınmanın çok yönlü bir gelişim süreci olduğu, konu alanlarında herhangi bir sınırlamaya gidilmeksizin ve birbirinden farklı çalışma alanlarının belirlenmesi kalkınmanın

sağlanmasında önemli unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Politika alanları altında yer alan konu başlıkları Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Kalkınma Ajansları Politika Alanları

Politika Alanları	Konu Alanları
Ekonomik Kalkınma	-İmalat Sanayi -Girişimcilik -Kümelenme -Ar-Ge ve Yenilik -Akıllı Uzmanlaşma -Dijitalleşme -Dış Ticaret -Düşük Karbon Ekonomisi -Turizm -Tarım ve Kırsal Kalkınma
Sosyal Kalkınma	-Beşerî Sermaye -Sağlık -Sosyal Girişimcilik -Kültür -Sosyal İçerme ve Sosyal Uyum
Altyapı	-Çevre -Enerji -Ulaştırma-Lojistik -Telekomünikasyon -Kentleşme- Kentsel Planlama
Yatırım Ortamı	-Kurumsal Kapasite -Yatırım Promosyon ve Teşvikleri
Kalkınma İçin İş Birlikleri	-Ulusal İş birlikleri -Uluslararası İş birlikleri

(Kaynak: Kalkınma Ajansları, 2024b)

Sosyal kalkınma politika alanı içerisinde beşerî sermaye, sağlık, sosyal girişimcilik, kültür, sosyal içerme ve sosyal uyum yer almaktadır. Bölgesel eşitsizliklerin giderilmesinde beşerî sermayenin nitelikli ve üretken oluşu temelde ekonomik dengesizliklerin ortadan kalkmasına katkı sağlamaktadır. Kaynakların etkin kullanımından, teknolojinin geliştirilmesine kadar önemi bir unsurdur. Yaratıcı insan gücünün varlığı bilgiye dayalı ekonomilerde pek çok alanı (sağlık, nüfus, göç, istihdam, iş gücü hareketliliği, yoksulluk, ücretler, girişimcilik gibi) etkilediğinden stratejik bir öneme sahiptir. Bu nedenle beşerî sermayenin geliştirilmesi için, eğitim, sağlık, istihdam, mesleki eğitim, üniversite, sosyal uyum konularında oluşturulan modeller sayesinde ajanslar yerel kurumlarla iş birliği içerisine girmektedir. Sosyal kalkınmanın sağlanmasında sağlık, alt yapı ve hizmetlerin geliştirilmesi, topluluğun risklere karşı korunması ve özellikle sağlık turizminin desteklenmesi için çalışmalar yürütülmektedir. Kalkınmanın sağlanmasında sosyal girişimcilik, sosyal işletme ve kooperatiflerin desteklenmesi yanı sıra dezavantajlı grupların sosyal ve ekonomik yaşama katılımlarının ve buna yönelik farkındalığın artırılmasını kapsamaktadır. Bölgesel kalkınma için kültür, kültürel markalaşma, kültür mirasının korunması, bölge tanıtım ve görünürlüğünün artırılması için desteklenmektedir. Sosyal içerme ve sosyal uyumla, toplumsal eşitsizliklerin giderilmesi, dezavantajlı grupların

sisteme dâhil edilmesi, yoksulluk, göç ve kentleşme gibi sorunların da çözümü hedeflenmektedir (Kalkınma Ajansları, 2024c, 2024d, 2024e, 2024f, 2024g)

YÖNTEM

Çalışmanın amacı, toplum kalkınmasının sağlanmasında yerel toplulukların güçlendirilmesi için bölgesel kalkınma ajanslarının verdiği bilgi hizmetlerinin neler olduğunu araştırmaktır. Bölgesel kalkınma ajanslarının yayınları, raporları ve projeleri incelenerek yapılanlar anlaşılmalı çalışılmıştır. Bu sayede yerel toplulukların güçlendirilmesi için verilen bilgi hizmetleri ve bölge bilgi merkezleri ile gerçekleştirilen iş birliği çalışmalarının varlığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Kalkınma ajansları yıl içinde gerçekleştirdikleri faaliyetleri biri ara rapor olmak üzere yılda iki rapor olarak yayımlamaktadır. Bu raporlar, ajansa ilişkin bilgiler, amaç ve hedefler, faaliyetlere ilişkin bilgi ve değerlendirmeler, kurumsal kabiliyet ve kapasitenin değerlendirilmesi ve öneri ve tedbirlerden oluşur. Araştırma amaçlarını gerçekleştirmek üzere incelenen bu dokümanlar ajansların ilgili yıl içindeki her türlü faaliyetlerine ilişkin bilgileri tespit etmemize olanak vermektedir.

Bu kapsamda bölgesel kalkınma ajanslarından örnek olarak TRA2 bölgesinde (Ağrı-Ardahan-Iğdır-Kars) hizmet veren SERKA Kalkınma Ajansı özelinde yayınlar, faaliyet raporları ve projeler kapsamında verilen bilgi hizmetleri değerlendirilmektedir. Çalışmanın bu kısmında, “olguları bağlı bulunduğu ortamda inceleyen” ve veri toplama aracı olarak doküman analizinin kullanıldığı nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 37).

Literatür araştırmasında konunun ulusal kalkınma planlarında kütüphane hizmetlerinin ve ekonomik boyutuyla yansımalarının irdelendiği görülmüş, bölgesel kalkınma ajansları bağlamında bilgi hizmetlerinin yeterince irdelenmediği anlaşılmıştır. Buradan yola çıkarak araştırmanın alt amaçları şu şekilde oluşturulmuştur.

- SERKA projeleri kapsamında yapılan analiz sonucunda halkın bilgi ihtiyaçlarının karşılanması ve bilgi hizmetlerinin sunumu etkinliği belirlenecektir.
- Yapılan proje ve faaliyetlerden toplanan verilerden yola çıkarak bilgi gereksinimleri belirlenecek ve bu bilgilerin sağlanması ve öğretilmesi için ne tür faaliyetlerin yürütüldüğü tespit edilecektir.
- Verilen hizmetlerin ve kaynakların ihtiyaçları karşılamak için yeterli olup olmadığını anlamak için Kalkınma Kütüphanesinin kaynakları incelenecektir.

- Ayrıca yerel düzeyde bilgi hizmeti veren bilgi merkezlerine yönelik projelerin varlığı ve kalkınmayı destekleyici kurumlar olarak öneminin yeterince anlaşılıp anlaşılmadığı tespit edilmeye çalışılacaktır.

BULGULAR

Serhat Kalkınma Ajansı (SERKA) Projeleri

Küreselleşme ile beraber yeni ekonomik süreçte bölgesel ekonomiler önem kazanırken, Kalkınma Ajansları da bu dönüşüm sürecinde önemli bir noktaya gelmiştir (Akiş, 2011, s.238; Özaslan ve Ünlü, 2015, s.65). Bölgesel kalkınmanın önemli aktörlerinden biri olan TR2 Bölgesi (Ağrı, Ardahan, Iğdır ve Kars) Serhat Kalkınma Ajansı, bölgedeki üniversite, kamu kurumu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları ile iş birliği ve koordinasyon içerisinde yerel sorunlara ilişkin çözüm önerileri geliştirmeyi amaçlayan bunu yaparken de yerel potansiyeli kullanmayı hedefleyen bir kurumdur. 2023 itibari ile ajansta on dört farklı meslek grubundan 21 uzman ve 5 destek personeli çalışmakta ancak meslek grupları arasında bilgi profesyoneli (kütüphaneci, arşivci gibi) bulunmamaktadır. Ajans amaç ve hedefleri içerisinde gelişme eksenleri ve öncelikleri içerisinde “Bilgi ve teknolojiye erişim imkânının artırılması” yer almaktadır (SERKA, 2023; SERKA 2023 Yılı Faaliyet Raporu, s. 7, 27, 31).

Ajansın 2014-2023 Bölge Planlarında bugüne kadar 315 projenin desteklendiği ve 200’den fazla araştırma raporu, rehber ve tanıtım materyalinin yayınlandığı bilgisi yer almaktadır (Serhat Kalkınma Ajansı Kurumsal Stratejik Plan, 2023, s. 1).

SERKA web sayfası üzerinden önerilen projeleri ve başarılı projelere ilişkin bilgileri de paylaşmaktadır. Bu önerilen başlıklar ilgili bölgelerin geçim kaynaklarını, potansiyelini ve gereksinim duyulan hizmetlerini yansıtmaktadır. Bölgenin ekonomik, kültürel, tarihi ve sosyal potansiyel ve gereksinimleri kalkınmanın planlanmasında öncelikli alanlar olmaktadır. Tablo 2 önerilen projeleri gösterirken, Tablo 3 gerçekleştirilen ve başarılı olan proje alanlarını sunmaktadır.

Tablo 2. SERKA Proje Havuzu Önerileri²

Ağrı	Ardahan	İğdır	Kars
Deri İşleme Tesisi Projesi	Kura (Kür) Nehri Su Sporları ve Rekreasyon Projesi	Üçkaya Gölü Turizme Kazandırılıyor Projesi	Sarıkamış Kayak Merkezi Kapasitesini Artırıyor Projesi
Tarım Makineleri Üretim Tesisi Projesi	Ardahan Kazı Yetiştiriciliği Geliştiriliyor Projesi	Karabağ Halısı Dokuma Atölyesi ve Müzesi Projesi	Sarıkamış Macera Parkı Projesi
İshakpaşa Sarayı Gelişiyor Projesi	Doğal Taş İşleme Tesisi Projesi	İğdır OSB'de Atık su Arıtma Tesisi Kuruluyor, Üretim Altyapısı Geliştiriliyor Projesi	Peynir Altı suyu İşleme Tesisi Projesi
Ağrı Dağı Dağ Evi Projesi	İçme Suyu Dolum Tesisi Projesi	Kadın Kooperatifleri Enerjisini Güneşten Alıyor, Hammaddesini Soğuk Hava Deposu ile Koruyor Projesi	Kağızman İlçesinde Meyve İşleme ve Paketleme Tesisi ve Soğuk Hava Deposu Kurulması Projesi
Koyunyününden Yalıtım Malzemesi Üretimi Projesi	Kavılca Buğdayı Üretim Tesisi Projesi	Tuzluca Tuz Mağaraları Sağlık Turizmine Kazandırılıyor Projesi	Kars Osmanlı Konaklarının Restorasyonu Projesi
Diyadin Kanyon Park Projesi	Entegre Kaz Yetiştiriciliği ve İşleme Tesisi Projesi	İğdır ili Kamp ve Karavan Alanlarının Oluşturulması Projesi	Kars Kombine Biyogaz Tesisi Projesi
Diyadin Termal Kaplıca Otel Projesi	Kamp ve Karavan Alanı Projesi	İğdır İli Koyun Yünü İşleme Tesisi Projesi	Kars Baraj Gölü Peyzaj Projesi
Karma Yem Üretim Tesisi Projesi	Mozeret Tepesi Seyir Terası ve Gününbirlik Tesis Projesi	Dilucu Sınır Kapısı Antrepo Kurulması Projesi	Sarıkamış Suni Karlama Projesi
Balık Gölü Gelişiyor Projesi	Çıldır Gölü Turizm Altyapısının Geliştirilmesi Projesi	Ambalaj Üretim Tesisi Projesi	
Doğubayazıt Dağcılık Müzesi Projesi			

Tablo 3. SERKA Başarılı Projeleri³

Ağrı	Ardahan	İğdır	Kars
Doğubayazıt Kent Müzesi Projesi	Kür- Kale Rekreasyon Projesi	İğdır, Sanayi Altyapısını Güçlendiriyor ve Üretime Dayalı İhracata Yöneliyor Projesi	Çıldır Gölünün Turizme Kazandırılması Projesi
Ağrı Şehir Ormanı Projesi	Ardahan İli Turizm Altyapısının Geliştirilmesi Projesi	İğdır Hayvan Hastanesi Projesi	Tarihi Dokunun Korunması Projesi
Kaplıca Sera ile Tanışıyor Projesi	Çıldır Gölünün Turizm Değeri Artıyor Kozmetik ve Temizlik Ürünler Üretimi Projesi	Süt Ürünleri Fabrikasında Teknoloji Yenileme Kalite ve Kapasite Artırma Projesi	Sarıcamlar Arasında Kayak Keyfi Yaşamak Projesi
Plastik Su Termosu ve Strafor İmalatı Kapasite Artırımı Projesi	Kafkas Bal Arısının Gen Kaynağı Olarak Arıcılığın ve Kadın Arıcıların Eğitimi Projesi	SERKA ile Yükselen Asansörler Projesi	Tarihin Kurtarılıp Turizme Kazandırılması Projesi
Büyük Patnos Otelinin Doğuşu Projesi	Ardahan Ticaret ve Fuar Alanı Projesi	Erdem İnşaat Kapasite Artırımı Projesi	Sarıkamış White Park Otel Projesi
İhracata Yönelik Örme Kumaş Üretimi Kapasite Artırımı ve İnovasyon Projesi		Fabrikada Galvaniz Tesisini Revize Etme, Teknoloji Yenileme, Kalite, Kapasite Artırma Projesi	Geleneksel Kars Kaşarının Coğrafi İşaretlemesi Tarih Şehirle Buluşuyor Projesi
		Donella İç Giyim İmalatı Projesi	Kars Kaz Evi Kapasite ve Hizmet Kalitesi Artırma Projesi

² <https://www.serka.gov.tr/slider-alt/serka-proje-havuzu>³ <https://www.serka.gov.tr/slider-alt/basarili-projeler>

Yapılan projelerde, bölge kültürel miras öğelerinin, bölge turizminin, geçim kaynaklarına ilişkin oluşturulacak tesislerin, coğrafi işaretli ürünlerin, kadınların güçlendirilmesi ve üretime dâhil edilmesi konularının ön plana çıktığını görmekteyiz.

Diğer Projeler

DAP (Doğu Anadolu Projesi Kalkınma İdaresi Başkanlığı) bölgesi OKUGEP (Okuma Kültürünün Geliştirilmesi Projesi) projelerinin ekonomik ve sosyal etkilerinin değerlendirmesi, 2016-2021 (DAP, 2021):

Faaliyet alanı Doğu Anadolu'da 15 ili kapsayan DAP bölgesi, OKUGEP projesi başlığı altında başta eğitim-öğretim faaliyetlerinin desteklenmesi olmak üzere, kütüphanecilik bilincinin geliştirilmesi, okuma alışkanlığının kazandırılması ve teknoloji kullanımı becerilerinin desteklendiği 142 adet proje uygulanmıştır. OKUGEP ile DAP, beşerî sermayenin geliştirilmesini yerel düzeyde, değerler, sportif, sanatsal, akademik, sosyal vb. farklı alanlarda sağlayarak, bireyin bilgi, beceri ve üretkenliğini artırmayı amaçlanmıştır. Bu sayede ekonomik kalkınma için gerekli beşerî sermayenin oluşması ve niteliksel olarak gelişmesi hedeflenmiştir (Doğu Anadolu Projesi Kalkınma İdaresi Başkanlığı [DAP], 2021, ss. 6-7).

Proje paydaşları arasında “kütüphane müdürü, kütüphane müdür yardımcısı, kütüphane sorumlusu, kütüphane çalışanı, il veya ilçe milli eğitim müdürü, il veya ilçe müftüsü, okul müdürü, okul müdür yardımcısı, öğretmen, imam, müezzin, belletmen, usta öğretici, gönüllü” yer almaktadır (DAP, 2021, s. 8). DAP kapsamında OKUGEP 15 ilin ilçelerinde gerçekleştirilmiştir. Projenin uygulanması, yeni kütüphanelerin yapılması, var olanların güçlendirilerek, eksikliklerinin giderilmesi şeklinde uygulanmıştır (DAP, 2021, s. 9). Proje kapsamında kütüphanelerde sunulan eğitimlerden okul öncesi, ilkököl, ortaoköl, lise, lisans öğrencileri ve yetişkinler faydalanmıştır. Projenin uygulandığı 2016-2021 yılları arasında, kütüphanelerde yayın ve salon sayısı, alan büyüklüğü, masa ve sandalye sayısı, bilgisayar ve tablet sayısı, kayıtlı kullanıcı sayısı, etkinliklerden faydalanan öğrenci sayısı, ödünç verilen materyal sayısında artışlar olduğu gözlenmiştir. Yine yapılan analizler neticesinde okuma alışkanlığının, sosyal ve kültürel etkileşimin, bireysel gelişimin ve yerel kalkınma düzeyinin artması gibi sonuçlara ulaşılmıştır (DAP, 2021, ss. 83-84).

Kalkınma Kütüphanesi

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından kalkınma ajanslarının gerçekleştirdikleri faaliyetleri neticesinde üretilen kaynakların tek bir arayüzden elektronik ortamda erişimini sağlayan dijital bir kütüphanedir. Web sayfası üzerinden erişilebilen kütüphane

dokümanları okuma, indirme ve kaydetmeye imkân tanımaktadır. Kalkınma kütüphanesi web sayfası üzerinden anahtar kelime ile arama gerçekleştirilebileceği gibi, filtreleme seçenekleri de kullanılabilir. Kütüphane içeriği 81 ilde, ajans, tema/sektör, düzey/bölge ve illere göre aranabilmektedir (Kalkınma Kütüphanesi, 2024). Tablo 4'te Kalkınma Kütüphanesi'nin doküman kategorisine göre dağılımları ve Tablo 5'te dokümanların sektör dağılımına ilişkin sayıları yer almaktadır.

Tablo 4. Doküman Kategorisi Sayıları⁴

Doküman Kategorisi	Sayılar
Çalıştay Raporu	70
Etki Değerlendirme	79
Fizibilite Raporu	240
İl Raporları	178
İlçe Raporları	153
İstatistik-Göstergeler	124
İyi Uygulama Örnekleri	69
Ön Fizibilite Raporu	260
Planlar	250
Sektör Raporları	623
Tanıtım Dokümanı	172
Ülke Raporu	25
Yatırım Rehberi	120
Toplam	2363

Tablo 5. Doküman Sektör Dağılımı ve Sayıları⁵

Tema/Sektör	Sayı	Tema/Sektör	Sayı	Tema/Sektör	Sayı
Bilişim	35	Girişimcilik	134	Sanayi	479
Bölgesel Kalkınma	478	Göç	23	Sosyal Kalkınma	145
Çevre	159	Hizmet	131	Tarım	403
Dış Ticaret	86	İstihdam	115	Turizm	387
Eğitim	124	Kırsal Kalkınma	176	Ulaştırma	59
Ekonomi	35	Kurumsallaşma	41	Yabancı Sermaye	3
Enerji	123	Lojistik	61	Yenilikçilik	97
Finans	32	Madencilik	69	Yerel Kalkınma	322
Gıda	167	Sağlık	92	Yönetişim	37

Kütüphanede SERKA tarafından yayımlanmış toplam 32 adet doküman bulunmaktadır. Doküman kategorilerinin dağılımı şu şekildedir: Fizibilite raporu (3), il raporu (2), bölge planı (1), sektör raporu (18), tanıtım dokümanı (1), ülke raporu (3), yatırım rehberi (4). Bu dokümanlara birden fazla tema tanımlaması yapıldığından sektör dağılımında tam sayı verilememiştir. Ancak, bilişim, ekonomi, kurumsallaşma, lojistik, madencilik, ulaştırma, yabancı sermaye ve yenilikçilik temalarında dokümana erişilememiştir.

⁴ <https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr/>

⁵ <https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr/>

Kalkınma ajansları hem bulunulan coğrafyanın hem de yerel toplulukların analizini ayrıntılı çalışmalarla ortaya koymaktadır. Bu bilgiler bölge potansiyelini anlamak için kullanabileceği gibi, kalkınma ajanslarının hedeflerini gerçekleştirmede ve kalkınmanın sürdürülebilirliğinin sağlanmasında güçlü beşerî sermayesinin oluşumu için yerel topluluğun bilgiye erişim gereksinim ve potansiyelinin ortaya çıkarmak için de önemli bilgiler sunmaktadır.

SERKA Araştırma Raporları ve Yayınları

Bölge özelinde gerçekleştirilen araştırma faaliyetleri neticesinde elde edilen bilgi ve verilerden üretilmiş pek çok yayın bulunmaktadır. Bu yayınlar Kalkınma Kütüphanesinde yer almadığından ayrı olarak değerlendirilmiştir. Bu çalışmalar, bölgenin ve halkın ürün ve değerlerinin ön plana çıkarılarak kalkınma için gerekli katma değer potansiyelini yaratmayı amaçlamaktadır. İncelenen 47 adet araştırma raporunda, tarım, hayvancılık, bitki örtüsü, yer altı kaynakları, arıcılık, sağlık altyapısı, sosyo-ekonomik durum tespiti, kadın ve genç bölge profili, markalaşma, turizm alanları, iş gücü durumu, STK profili, bölge imkânları ve sınır kapıları konularına yoğunlaşıldığı görülmüştür. Belirli ürünlerin, konuların ve sektörlerin ayrıntılı analiz sonuçlarının verildiği raporlar bölge halkı ve araştırmacılar için kapsamlı bilgiler içermektedir (SERKA Araştırma Raporları, 2024).

SERKA Turizm ve Tanıtım Yayınları

Bölge turizmine ilişkin bilgi ve yerel rehberlik alınabilecek kurum ve iletişim bilgileri yanı sıra rota haritası, keşif rehberi, yürüyüş parkurları konularında ayınlar yer almaktadır. Yayınlarla ilişkin kaynaklar şu şekildedir (SERKA Turizm ve Tanıtım Yayınları, 2024):

- Çıldır Gölü Rota Kitabı Bilgi & Kaynakça
- Çıldır Gölü Rota Haritası
- Ağrı Turizm Keşif Rehberi
- Sarıkamış Yürüyüş Parkurları
- Ardahan Yürüyüş Parkurları
- Kars Turizm Keşif Rehberi

SERKA Faaliyet Raporları

SERKA'nın kurulduğu günden bugüne ara raporlarla beraber yayınladığı toplam 28 adet faaliyet raporu bulunmaktadır. Çalışma raporlar içerisinde faaliyetler kapsamında gerçekleştirilen bilgi hizmetleri ve iş birliği çerçevesinde kütüphanelerin varlığı tespit

edilmeye çalışılmıştır. Faaliyet raporları, planlama çalışmaları, ajansın katılım sağladığı projeler, medya, tanıtım ve bilgilendirme faaliyetleri ve gerçekleştirilen eğitim faaliyetleri incelenerek değerlendirilmiştir. 2010-2024 yılları arasını kapsayan faaliyet raporları SERKA resmi web sayfasından elde edilmiştir⁶.

Planlama çalışmaları kapsamında, bölge kamu ve özel sektör kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, kooperatifler ile yapılan toplantılar, Ağrı, Iğdır, Ardahan, Kars çalıştayları yer almaktadır. 2011 yılı ara raporunda arşiv ve kütüphanede bulunan belgeler kayıt altına alınarak arşivleme güçlendirilmiştir. Arşiv ve kütüphane yönergesi uygulamaya konmuştur (SERKA 2011 Yılı Ara Faaliyet Raporu, 2011; SERKA 2011 Yılı Faaliyet Raporu, 2011).

Katılım sağlanan organizasyonlar ve projeler kapsamında, Kars'ta gerçekleştirilen “Bir Kitap Bin Umut” Projesi Z Kütüphanelerinin Açılış Töreni katılım sağlanmıştır (SERKA 2015 Yılı Faaliyet Raporu, 2015). DAP Bölge Kalkınma İdaresi: Beşerî ve Sosyal Sermaye Ortak Çalışma Grubu Toplantısı kapsamında katılım sağlanmış ve bu toplantılarda şehir kütüphanelerinden ve önemimden bahsedilmiştir (SERKA 2018 Yılı Faaliyet Raporu, 2018). 2021 Yılı Sosyal Gelişmeyi Destekleme Programı (SOGEP) kapsamında Ağrı ili Engelsiz Kütüphane, Yaşam ve Spor Kompleksi proje önerileri içerisinde yer almış ve bakanlığa gönderilmiştir (SERKA 2021 Yılı Ara Faaliyet Raporu, 2021).

Medya, tanıtım ve bilgilendirme faaliyetleri kapsamında, özel ve kamu kurum ve kuruluşlarından SERKA'ya iletilen kitap, dergi ve gazeteler kayıt altına alınarak, ajans personeliyle paylaşılmıştır. Ajans faaliyetlerinin tanıtımı ve tanınırlığının artırılması için medya faaliyetleri gerçekleştirilmiş ve bu haber ve etkinliklere ilişkin arşiv kayıtları tutularak internet sitesinden duyurulmuştur. Kütüphane ve arşiv yönetimi için uygun program alınarak kayıtlar sisteme aktarılmıştır. Yayın faaliyetleri kapsamında ajans yayınlarına ISBN numarası alındıktan sonra İl Halk Kütüphanelerine altışar adet gönderilmiştir (SERKA 2013 Yılı Ara Faaliyet Raporu, 2013; SERKA 2015 Yılı Ara Faaliyet Raporu, 2015; SERKA 2016 Yıllı Faaliyet Raporu, 2016).

SERKA web ana sayfası⁷ “haberler” başlığı altında gerçekleştirmiş olduğu eğitim ve tanıtım faaliyetlerini, ziyaret ve toplantıları duyurmakta ve arşivlemektedir. Ayrıca tanıtım faaliyetleri kapsamında sosyal medya alanları (facebook, x, instagram ve YouTube), televizyon yayınları ve radyo programları da kullanılmaktadır. Gerçekleştirilecek eğitimler ve diğer faaliyetlere ilişkin duyurular da web sayfası üzerinden gerçekleşmektedir.

⁶ <https://www.serka.gov.tr/planlama/faaliyet-raporlari>

⁷ <https://www.serka.gov.tr/>

Tartışma

Ekonomik büyümenin temelini beşerî sermaye oluşturmuyorsa kalkınmanın sağlanmasında sürdürülebilirliği yakalamak pek mümkün görünmemektedir (Güneş, Togay ve Güneş, 2015; Kar ve Ağır, 2006). Bu kaynağın oluşmasında eğitim kurumları kadar kütüphanelerde bilgi sağlayıcı kurumlar olarak önemlidir. Sosyal sermayenin oluşmasında bilgi ağının kurulması, bu konuda kolektif bilincin oluşturulup, bilgi paylaşımının gerçekleştirilmesinde önemli bir konumdadır. Bu nedenle iş birliği yapılması gereken temel kurumlardır. Toplulukların kalkınmasında bölgesel kalkınma hedeflerinin gerçekleşmesi ve sosyal sermayenin oluşması da bilgi hizmetlerinin yeterliğiyle mümkündür. Bilgiye erişim, kalkınmanın sağlanmasında yürütülecek her türlü faaliyeti desteklemektedir (Kütüphaneler ve BM 2030 Gündemi, 2016).

Yerelden başlayarak ulusala doğru gerçekleştirilmek istenen kalkınma hedefleri yerelin potansiyelinin tespiti, iş birliklerinin oluşturulması ve projelerin desteklenmesi olarak gerçekleşmektedir. SERKA bölgede gerçekleştirdiği araştırma faaliyetleri sonucunda pek çok araştırma raporu üretmektedir. Bölgeye ilişkin yer altı ve yer üstü zenginliklerin yanı sıra turizm, insan ve iş potansiyeline ilişkin kıymetli veriler sunmaktadır. SERKA'ya iletilen ya da SERKA bünyesinde üretilen bilgi kaynakları kayıt altına alınmakta ve basılı olan kopyalardan altı adet bölge il halk kütüphanelerine gönderilmektedir. Kütüphane ve arşiv yönetimine uygun programların alındığı da yine raporlarda yer almaktadır. Ancak personel bilgileri incelendiğinde Bilgi ve Belge Yönetimi bölüm mezunu personelin olmaması bir eksiklik olarak görülmektedir.

Doğu Anadolu Projesi Kalkınma İdaresi Başkanlığı tarafından gerçekleştirilen OKUGEP (Okuma Kültürünün Geliştirilmesi Projesi) çok anlamlı olmakla beraber, her konuda olduğu gibi sürdürülebilirliğin sağlanmasında projelerle desteklenen çalışmaların devamlı olması beklenmektedir. SERKA 2010-2024 faaliyet raporlarında kütüphanelere ilişkin 2018 yılında katılım sağlanan iki etkinlik olduğunu görüyoruz. Bunlardan ilki Z-kütüphane açılış töreni iken, diğeri DAP ve SOGEP tarafından gerçekleştirilen toplantıda çıkan kararlar oluşturmaktadır.

Çalışma kapsamında incelen Kalkınma Kütüphanesi bölgeye ilişkin pek çok sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel bilgiyi içeren kaynakları barındırdığı görülmektedir. Yerel düzeyde hizmet veren halk kütüphaneleri kullanıcı gereksinimlerinin doğru analiz edilmesi noktasında bu kaynaklardan koleksiyon ve hizmetlerini tasarlarlarken faydalanmalı ve gerekli iş birliği kurulmalıdır. 2022 yılında Ardahan il ve ilçe kütüphaneleri özelinde yapılan bir araştırmada kütüphane koleksiyonunun gelişigüzel bir konu dağılımı gösterdiği ve en çok toplum bilimleri ve edebiyat konularında kaynak olduğu, yöre sosyo-ekonomik faaliyetlerine

yönelik özel bir koleksiyonun olmadığı tespit edilmiştir (Şenyurt ve Akça, 2022). Oysaki, *“Halk kütüphanesi yerelin bilgisi konusunda derinlemesine bilgi toplayıp, düzenleyip, hizmete sunmayı amaçlar”* (Keseroğlu, 2019, s. 43).

Yerel düzeyde gelişime katkı sağlama amacını güden kurumların iş birliği yapması hedeflerini gerçekleştirmelerine tam anlamıyla katkı sağlayacaktır. Küresel ekonomilerde yenilik olgusunun rekabeti yaratması bölgesel kalkınmada hem beşerî hem de sosyal sermayenin yeni bir anlayış olarak yerini almasını sağlamaktadır (Kumral, 2006). Kalkınma ajansları politika alanları ve kalkınma kütüphanesi doküman konu alanlarında da yenilik olgusun yansımalarını görmekteyiz (Tablo 5). Dolayısıyla bölgesel düzeyde hizmet veren ve hem ekonomik hem de yeni bilgi üretme kapasitesinin geliştirilmesini amaçlayan kalkınma ajanslarının beşerî ve sosyal sermayenin oluşmasında bilgiye erişimin yaygınlaşması ve bilgi ağlarının kurulmasında kütüphanelerin bilgi hizmetlerine daha fazla gereksinim duyduğunu ifade edebiliriz. Bu nedenledir ki tüm faaliyetlerinde bölge için ortak hedeflere hızla ulaşabilmek için daha fazla iş birliği yapılması gerekmektedir.

Sonuç ve Öneriler

SERKA bölgesel kalkınma hedeflerini gerçekleştirmek için projelere destek verirken, araştırma faaliyetleriyle de bölgeye dair veri ve bilgi üretmektedir. Bölgenin ekonomik, kültürel, tarihi, sosyal ve beşerî potansiyelini ortaya çıkarmak kalkınma için öncelikli hedeflerindendir. Bilgiye dayalı ekonomilerde bölgesel kalkınma ve rekabet edebilirlik yeni mal ve hizmetlerin üretilmesiyle mümkündür. Dolayısıyla bilgiye erişim, bilgiye dayalı ekonomilerde kalkınmanın ve rekabet gücünün temelidir.

SERKA projelerinde, kültürel miras, turizm, geçim kaynakları, coğrafi işaretli ürünler ve kadınların güçlendirilmesi gibi alanlar önceliklidir. Bu alanların başarıyla geliştirilmesi ve yeni bilgi üretimi için yerel toplulukların gerekli bilgi kaynak ve hizmetlerine erişme ve anlamalarını sağlayacak bilgi hizmetleri rehberliği verilmelidir.

Kalkınma kütüphanesi, kalkınma ajanslarının araştırmalarıyla oluşturulan kaynakları barındırır. (Tablo 4). Halk kütüphaneleri, bölge bilgi gereksinimleri doğrultusunda oluşturulmuş koleksiyon ve bilgi hizmetlerinin sağlandığı kurumlardır ve kalkınma ajanslarının daimî işbirlikçileri olmalıdır.

Bölgesel kalkınma hedeflerine ulaşmada, bilgi ve belge yönetimi mezunları kurum içinde ve dışında bilgi hizmetlerinin sağlıklı ve çok yönlü yürütülmesinde ve bilgi merkezleriyle iş birliğine katkılar sunacak önemli bir unsur olarak görülmeli ve gerekli kadrolar sağlanmalıdır.

Bölgesel plan ve projelerin başarısı, beşerî ve sosyal sermayeden bağımsız düşünülemez. Bu nedenle bilgiye erişim ve bilgi hizmetlerine öncelik verilmesi, halk kütüphaneleriyle iş birliğinin artırılması ve sürecin sağlıklı ilerlemesi için bilgi profesyonelleriyle çalışılması bölge için daha yararlı olacaktır.

Summary

In global economies, knowledge is seen as the capital of the age, an element that improves people's living conditions and constitutes a resource for the social, political, educational and economic development of countries. Development refers to economic and social improvement and change through the application of knowledge. Community development encompasses activities that focus on this improvement at the local level. Community development basically supports the empowerment of underdeveloped communities to create solutions to their own lives and problems. Development is a multifaceted process of change and improvement and refers to economic, social and individual development. The empowerment of the individuals is possible only if they are equipped with the knowledge and skills appropriate to the conditions of the age and maintains them throughout their life. The basic condition for this is to provide access to the information they need. At this point, the importance of information services comes to the fore. It is essential for the sustainability of development that local communities in underdeveloped regions have access to all the information they need to transform themselves and their environment. Libraries have the resources to provide organizations, individuals and local communities with a wide range of information and data necessary for development. The importance of information services for community development in knowledge-based economies can be explained by the following elements:

- **Realization of regional development objectives:** It has been recognized that regional development objectives cannot be achieved through economic aid alone, as economic aid does not create the desired quality and depth, and that the basis of competition in global economies is the phenomenon of innovation. This has led to the development of a new understanding of regional development and the introduction of new concepts such as human capital and social capital.
- **Competitiveness:** Ensuring national and regional competitiveness is possible through access to technology and information infrastructure; highly qualified human resources; and the formation of an entrepreneurial culture in a productive environment. It involves enhancing the capacity to create and utilize knowledge, generating new ideas, and transforming these ideas into commercial value.
- **Social capital:** Regional competitiveness requires the formation of social capital in addition to economic capital. Social capital enables the flow of information, collective learning and cooperation. This enables the generation, dissemination and transfer of knowledge for innovation and competition.
- **Collaboration:** For the local community to learn and generate ideas together, they need environments where they can share their knowledge. Access to knowledge is understood to support research and commercial interaction in the creation of new services and products. The creation of new services and products is a process that transforms ideas and social capital thereby supporting economic growth. Libraries contribute to social capital through information provision, access to information, lifelong learning, education and the expansion of social networks.

In creating the environment and conditions that ensure the development of society, Development Agencies cooperate with all economic and social sectors to ensure a balanced distribution of the country's resources in economic and social development and to achieve equal levels of development in all regions.

The aim of the study is to investigate the information services provided by regional development agencies and their relationship with public libraries to empower local communities in achieving community development. For this reason, the publications, reports, and projects of regional development agencies were analyzed to understand what has been done and to determine the existence of cooperation with public libraries in empowering local communities.

In this context, the SERKA Development Agency, which serves in the TRA2 region (Ağrı-Ardahan-Iğdır-Kars), is evaluated as an example of regional development agencies, focusing on the information services provided within the scope of its publications, activity reports, and projects.

In the literature review, it was observed that library services and their economic reflections were examined in national development plans, but it was understood that information services were not sufficiently explored in the context of regional development agencies. Based on this, the sub-objectives of the research were determined as follows:

- As a result of the analysis conducted within the scope of SERKA projects, the effectiveness of meeting the public's information needs and the provision of information services will be determined.
- Based on the data collected from the projects and activities carried out, information needs will be identified, and the types of activities undertaken to provide and teach this information will be examined.
- The resources of the Development Library will be reviewed to assess whether the services and resources provided are sufficient to meet the needs.
- The existence of projects related to public libraries providing information services at the local level, and whether their importance as development support institutions is sufficiently recognized, will also be examined.

As a result, SERKA serves as the information and data repository of the region by producing many research reports through its research activities in the region. It also manages library and archive services within the organization. However, the lack of information professional staff is seen as a deficiency in terms of the healthy execution of the process and cooperation with regional information centers.

Public libraries that provide information services at the local level should also benefit from these resources when designing their collections and services in order to properly analyze user needs and establish necessary cooperation. When annual reports are analyzed, the insufficiency of projects and activities related to libraries is evident, and it is expected that efforts should be continuous to ensure sustainability, as with any subject.

The cooperation of institutions that aim to contribute to development at the local level will fully support the realization of their goals. Therefore, we can state that development agencies, which operate at the regional level and aim to enhance both economic development and new knowledge production capacity, need the information services of libraries more in the formation of human and social capital, the expansion of access to information, and the establishment of information networks. For this reason, more cooperation is needed in all activities to achieve common goals for the region quickly.

Kaynakça

- Abu, R. (2014). *Community Development and Rural Public Libraries in Malaysia and Australia*. Doctoral Dissertation, Victoria University.
- Abu, R., Grace, M. ve Carroll, M. (2011). The Role of The Rural Public Library in Community Development and Empowerment. *The International Journal of the Book*, 8(2), 63-74. <https://doi.org/10.18848/1447-9516/CGP/v08i02/36863>
- Akiş, E. (2011). Küreselleşme Sürecinde Bölgesel Kalkınma Yaklaşımındaki Gelişmeler ve Bölgesel Kalkınma Ajansları. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 44, 237-256. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusoskon/issue/9548/119259>

- Ayhan, S. (1993). Toplum Kalkınmasında Kuram ve Uygulamalar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 26(2), 485-499. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000493
- Azazi, H. (2022). Halk Kütüphanelerinin Ekonomik Gelişmeye Katkısı: Türkiye’de TR2 ve TRC Bölgeleri İçin Panel Veri Analizi. *Bilgi Dünyası*, 23(1), 107-124. <https://doi.org/10.15612/BD.2022.675>
- Bilgiye Erişim ve Kalkınma Konulu Lyon Deklarasyonu. (2014). Kütüphan-e Türkiye Proje Ofisi, (Çev.). *Türk Kütüphaneciliği*, 28(3), 399-401. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tk/issue/48745/620223>
- Birleşmiş Milletler Sosyal İşler Bürosu. (1955). *Toplum Kalkınması Aracı ile Sosyal Gelişme*. (S. N. Candan, Çev.). Birleşmiş Milletler Yayınları, No. 55.IV.18.
- Bryson, J. (2013). Measuring The Performance of Libraries in the Knowledge Economy And Society. *Australian Academic & Research Libraries*, 32(4), 332-342. <https://doi.org/10.1080/00048623.2001.10755171>
- Çapar, B. (1981). Planlı Kalkınma Döneminde Kütüphane Hizmetlerine Yasalar Açısından Genel Bir Bakış. *Türk Kütüphaneciliği*, 30(1), 24-32. <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/2912/2824>
- Dent, V. F. (2006). Modelling the Rural Community Library: Characteristics of The Kitengesa Library in Rural Uganda. *New Library World*, 107(1-2), 16-30.
- Dent, V.F. (2007). Local Economic Development in Uganda and the Connection to Rural Community Libraries and Literacy. *New Library World*, 108, 203-217.
- Doğu Anadolu Projesi Kalkınma İdaresi Başkanlığı [DAP] Bölgesi OKUGEP Projelerinin Ekonomik ve Sosyal Etkinliklerinin Değerlendirilmesi, 2016-2021. (2021). T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı DAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı. https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr/assets/upload/dosyalar/okugep-nihai-rapor_21022022.pdf
- Edwards, J.B. (2018). “Vital Assets”: Libraries as Partners in Community Development. Challenging the “Jacks of All Trades but Masters of None” Librarian Syndrome. *Advances in Library Administration and Organization*, 39, 1-14. Emerald Publishing Limited, Bingley. <https://doi.org/10.1108/S0732-067120180000039001>
- Ersoy, A. ve Yılmaz, B. (2009). Yaşam Boyu Öğrenme ve Türkiye’de Halk Kütüphaneleri. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(4), 803-834.

- Gardiner, B. (2003, April). Regional competitiveness indicators for Europe-audit, database construction and analysis. In *Regional Studies Association International Conference Pisa* (Vol. 1215).
- Geray, C. (1972). Toplum Kalkınması Ve Köy Araştırmaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(1).
https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000333
- Güneş, S., Togay, A. ve Güneş, Ç. (2015). Katma Değer ve Kalkınma Bağlamında Ürün Tasarımı. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 16, 97-112.
- Güney Marmara Kalkınma Ajansı. (2023). Kalkınma Ajansı nedir? Görevleri nelerdir? <https://www.gmka.gov.tr/kalkinma-ajansi-nedir-gorevleri-nelerdir>
- Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği. (2012, 11 Ocak). Resmî Gazete (Sayı: 28170).
<https://teftis.ktb.gov.tr/TR-14656/halk-kutuphaneleri-yonetmeli.html>
- Idiegbeyan-ose, J., Adekunjo, O., Ilo, P. ve Odion, F. (2015). Availability of Library and Information Services for Rural Community Development in Nigeria: A Case Study of Ewatto, in Esan South East LGA of Edo State. *Evidence Based Library and Information Practice*, 10(4), 143–155. <https://doi.org/10.18438/B85G6D>
- IFLA-UNESCO Halk Kütüphanesi Bildirgesi 2022. (2022). (B. Yılmaz ve E. Ezenel, Çev.). *Türk Kütüphaneciliği*, 36(3), 388-391. Doi: 10.24146/tk.1180073
- Itsekor, V., Asaolu, A. O. ve Osinulu, I. (2015) The Role of Academic Libraries in Community Development: Issues and Strategies. *International Journal of Information Technology and Business Management*, 34, 83-97.
<http://eprints.covenantuniversity.edu.ng/id/eprint/5090>
- Kalkınma Ajansları. (2024a). Bölgesel Kalkınma ve Ülkemizde Bölgesel Kalkınma Politikalarının Gelişim Süreci. <https://ka.gov.tr/sayfalar/bolgesel-kalkinma-ve-ulkemizde-bolgesel-kalkinma-politikalarinin-gelisim-sureci--22>
- Kalkınma Ajansları. (2024b). Politika Alanları. <https://ka.gov.tr/sayfalar/politika-alanlari--30>
- Kalkınma Ajansları. (2024c). Beşerî Sermaye. <https://ka.gov.tr/sayfalar/beseri-sermaye--35>
- Kalkınma Ajansları. (2024d). Sağlık. <https://ka.gov.tr/sayfalar/saglik--7>
- Kalkınma Ajansları. (2024e). Sosyal Girişimcilik. <https://ka.gov.tr/sayfalar/sosyal-girisimcilik--36>

- Kalkınma Ajansları. (2024f). Kültür. <https://ka.gov.tr/sayfalar/kultur--37>
- Kalkınma Ajansları. (2024g). Sosyal İçerme ve Sosyal Uyum. <https://ka.gov.tr/sayfalar/sosyal-icerme-ve-sosyal-uyum--9>
- Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun. (2006, 8 Şubat). Resmî Gazete (Sayı: 26074). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5449-20110213.pdf>
- Kalkınma Bakanlığı. (2011). Kalkınma Ajansları 2010 Yılı Genel Faaliyet Raporu. https://static.ka.gov.tr/files/11/FaaliyetRaporlari/Kalk%C4%B1nma_Ajanslar%C4%B1_2010_Y%C4%B1%C4%B1_Genel_Faaliyet_Raporu.pdf
- Kalkınma Kütüphanesi. (2024). <https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr/>
- Kamba, M. A. (2009). An overview of the Provision of Information for Rural Development in Nigeria. *Samaru Journal of Information Studies*, 9(1). <http://dx.doi.org/10.4314/sjis.v9i1.55469>
- Kar, M. ve Ağır, H. (2006). Türkiye’de Beşerî Sermaye ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Eş Bütünleşme Yaklaşımı ile Nedensellik Testi, 1926-1994. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 6(11), 50-68.
- Keseroğlu, H. S. (2019). Halk Kütüphanesi. Akkaya ve H. Odabaş (Yay. haz.). *Bilgi merkezleri: Kütüphaneler-arşivler-müzeler* içinde (s. 41-81). İstanbul: Hiperyayın
- Kumral, N. (2006). Bölgesel Rekabet Gücünü Artırmaya Yönelik Politikalar TEPAV. 1. *Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, Çok Düzeyli Yönetişim* içinde (s. 275-287), 7-8 Eylül 2006, Ankara: ODTÜ.
- Kütüphaneler ve BM 2030 Gündemi'nin Uygulanması. (2016). (Herkes için Kütüphane Program Ofisi, Çev.). *Türk Kütüphaneciliği*, 30(2), 319-337. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/805636>
- Landabaso, M. (2005). The regional economic development relevance of social capital. A. Kukliński, & K. Pawlowski (Editörler). *Europe-The Strategic Choices*, 211-221). National-Louis University.
- Miser, R. (1993). Toplum Kalkınması Çözümlemesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi (AÜEBFD)*, 26(2), 511-540. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000492
- Oakley, P. ve Garforth, C. (1985). *Guide to Extension Training*. FAO Training Series, No: 11, FAO, Rome, Italy.

- Özaslan, A. ve Ünlü, H. (2015). Türkiye’de bölgesel kalkınma politikalarında değişim ve kalkınma ajansları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(13), 64-83.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/makusobed/issue/19445/206867>
- Özdemirci, F. (1987). Beş yıllık kalkınma planlarında halk kütüphanelerimiz. *Türk Kütüphaneciliği*, 1(4), 196-208. https://fahrettinozdemirci.com.tr/wp-content/uploads/2018/09/bes_yillik_kal_plan_halk_kut.pdf
- Serhat Kalkınma Ajansı [SERKA] Araştırma Raporları. (2024).
<https://www.serka.gov.tr/planlama/arastirma-raporlari>
- Serhat Kalkınma Ajansı [SERKA] Turizm ve Tanıtım Yayınları. (2024).
<https://www.serka.gov.tr/planlama/turizm-ve-tanitim-yayinlari>
- Serhat Kalkınma Ajansı [SERKA] (2023). Kurumsal.
<https://www.serka.gov.tr/kurumsal/hakkimizda/>
- Serhat Kalkınma Ajansı Kurumsal Stratejik Plan 2019-2023. (2023).
<https://www.serka.gov.tr/assets/upload/dosyalar/serka-2019-2023-kurumsal-stratejik-plan.pdf>
- Serhat Kalkınma Ajansı [SERKA] 2023 Yılı Faaliyet Raporu. (2023).
<https://www.serka.gov.tr/assets/upload/dosyalar/serhat-kalkinma-ajansi-2023-yili-faaliyet-raporu.pdf>
- Serhat Kalkınma Ajansı [SERKA] 2021 Yılı Ara Faaliyet Raporu. (2021).
<https://www.serka.gov.tr/assets/upload/dosyalar/2021-yili-ara-faaliyet-raporu.pdf>
- Serhat Kalkınma Ajansı [SERKA] 2018 Yılı Faaliyet Raporu. (2018).
<https://www.serka.gov.tr/assets/upload/dosyalar/serka-2019-faaliyet-raporu-nihai.pdf>
- Serhat Kalkınma Ajansı [SERKA] 2016 Ara Yıllı Faaliyet Raporu. (2016).
<https://www.serka.gov.tr/assets/upload/dosyalar/65d57c3d9725d56b064af45d814c7a07.pdf>
- Serhat Kalkınma Ajansı [SERKA] 2015 Yılı Ara Faaliyet Raporu. (2015).
<https://www.serka.gov.tr/assets/upload/dosyalar/2015-yili-serka-faaliyet-raporu-son.pdf>

- Serhat Kalkınma Ajansı [SERKA] 2015 Yılı Faaliyet Raporu. (2015). <https://www.serka.gov.tr/assets/upload/dosyalar/d43f2f6246e4dd2f522605fd9e3ddb10.pdf>
- Serhat Kalkınma Ajansı [SERKA] 2013 Yılı Ara Faaliyet Raporu. (2013). <https://www.serka.gov.tr/assets/upload/dosyalar/547f55651cf806ad355eaa50792e06e6.pdf>
- Serhat Kalkınma Ajansı [SERKA] 2011 Yılı Ara Faaliyet Raporu. (2011). <https://www.serka.gov.tr/assets/upload/dosyalar/813ffea8d7c4134bfc3bc309695d83a8.pdf>
- Serhat Kalkınma Ajansı [SERKA] 2011 Yılı Faaliyet Raporu. (2011). <https://www.serka.gov.tr/assets/upload/dosyalar/9598b70f39bec86f9043d8d7b293219e.pdf>
- Serhat Kalkınma Ajansı [SERKA]. (t.y.). 50 Soruda Kalkınma Ajansları. <https://www.serka.gov.tr/assets/upload/dosyalar/50-soruda-kalkinma-ajanslari.pdf>
- Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü. (2022). Kamu-STK İş Birliği Projesi: Kalkınma Ajansları. <https://www.siviltoplum.gov.tr/bilgimerkezi/kalkinma-ajanslari>
- Social Capital and Social Wellbeing. (2002). Australian Bureau of Statistics: Discussion paper. <https://www.oecd.org/innovation/research/2380806.pdf>
- Şenyurt, Ö. ve Akça, S. (2022). Ardahan Kütüphaneleri: Tarihsel Bakış ve Niceliksel Bir Değerlendirme. *Ardahan Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Belgü Dergisi*, 6, 44-59.
- Topkaraoğlu, N. M. (2021). Sürdürülebilir kalkınma hedefleri çerçevesinde Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı halk kütüphanelerinin faaliyetlerinin değerlendirilmesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 35(1), 99-115. DOI: 10.24146/tk.836304
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.